

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE TRABZON İLİNDE SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERİNİN TURİZM AMAÇLI KULLANILABİLİRLİĞİNİN İNCELENMESİ VE TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ(*)

Yrd.Doç.Dr. Suna Muğan Ertuğral()**
Prof.Dr. Füsun İstanbullu Dinçer(*)**
Yrd. Doç.Dr.Serdar Ongan(**)**
Ar.Gör.Arif Güngör(***)**
Yrd.Doç.Dr.İsmail Kızılırmak(***)**

ÖZET:

Bu çalışmanın amacı sürdürülebilir turizm politikaları çerçevesinde Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Trabzon İlinde mimari ve kültürel dokunun korunarak turizmin geliştirilmesi için bölgedeki tarihi evlerin kullanılabilirliğinin ve bölgenin doğal ve tarihi yapısına uymayan turistik tesis yapılaşmasını kültürel, ekonomik ve doğal faktörler bakımından incelenmesidir. Bölgenin sahip olduğu doğal ve çevre değerlerinin korunarak turizm amaçlı kullanılması, turizm yoluyla bölge kalkınmasına katkıda bulunacak ve turizm alanında sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturacaktır. Yöresel ve otantik yerel mimarinin korunarak ve eski konakların turizm amaçlı kullanımı sağlanarak betonlaşmanın yarattığı olumsuzlukların giderilmesi öncelikle sağlanmalıdır ve turizm politikaları bu yönde geliştirilmelidir.

(*)Yrd. Dr. Suna Muğan Ertuğral'ın yürütücüsü olduğu bu proje İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenmiştir. Proje no:1340/280799

(**) İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul

(***) İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul

(****) İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul

(*****) İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul

(***** Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Meslek Yüksek Okulu, Trabzon

ANAHTAR KELİMELELER:

- 1- Sürdürülebilir Turizm
- 2- Turizm Politikaları
- 3- Sivil Mimari Örnekleri
- 4- Turizm Türleri
- 5- Doğu Karadeniz Bölgesi

ABSTRACT:

The aim of this study is to examine the using of old houses in the region and the touristic establishments that are not suitable for natural and historical structure of the region about cultural, economic and natural factors of Trabzon, a city in East Black Sea Region for developing tourism by preserving the architectural and cultural texture of region in the frame of sustainable tourism policies.

Preserving the natural and environmental values of the region and the touristic purpose use of them will form the base of the sustainable development by tourism. First of all, by preserving regional and authentic architectural and touristic purpose use of old historical houses, the negative effects of concrete constructions must be avoided and the tourism policies should be developed in that way.

KEYWORDS:

- 1- Sustainable Tourism
- 2- Tourism Policies
- 3- Civil Architectural Examples
- 4- Alternative Tourism Types
- 5- East Black Sea Region

1. GİRİŞ

Turizm sektörü dünyada hızlı bir gelişme kaydetmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra ulaşım teknolojisinin gelişimi ile uluslararası turizm hareketlerinin büyük bir hızla arttığı görülmektedir.

Uluslararası turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve ekolojik etkilerinin pozitif yönleri olmakla birlikte, yoğun turist talebine uğrayan bölgelerde doğal çevre, kırsal alanlar, nehirler, kıyılar kirlenmekte ve kültürel alanların tahrip olduğu görülmektedir (Vellas ve Becherel: 1995, 235).

Turizmin zaman içinde, ekonomik yararlarının yanı sıra sosyal ve fiziksel çevre üzerindeki yararlarından da söz edilmeye başlanılmıştır. Turizm olgusunun, turistik yörelerde yaşayan halk ve turistler arasında kültürel değiş tokuş olanakları yarattığı, kültürel değerlerin ve tarihi yapıların korunmasını teşvik ettiği bir gerçektir (Korça: 1993, 1). Doğal çevrenin, kültürel ve tarihi değerlerin korunarak turizmin geliştirilmesi sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturmaktadır. Doğal ve kültürel çevre önemsenmeden turizmin geliştirilmesi düşünülemez. Sürdürülebilir turizm için çevreyi koruma politikalarına önem verilmelidir. Turizme kaynak teşkil eden doğal ve kültürel değerlerin öncelikle ve titizlikle korunması temel ilke olmalıdır.

Ülkemizde tüm yıl boyunca turizmin her çeşidinin yoğun olarak turist çekebilmesi mümkündür. Bu nedenle her bölgenin yapısına uygun turizm türleri, doğal çevre, tarihi ve kültürel değerler korunarak geliştirilmelidir. Akdeniz, Ege ve Marmara kıyılarında turizmin gelişimine paralel olarak yaşanan olumsuzluklar bu bölgelerde doğal ve kültürel çevreyi etkilemiştir. Oysa turizme yeni açılan Doğu Karadeniz Bölgesinde bu yanlışlıkların tekrar edilmesi ve eksikliklerin

giderilmemesi turizmin gelişimini olumsuz etkileyeceği gibi, bölgenin tahrip olmasına da sebep olacaktır.

Doğu Karadeniz Bölgesinde turizmin gelişmesini destekleyecek en önemli kaynaklar bozulmamış yapı ve güzellikler, estetik değerler, ekolojik özellikler ve kültürel değerlerdir. Bu sebeple, kıyı boyunca bölgeye uyum sağlamayan çarpık yapılaşmaya izin verilmemesi ve doğal alanların korunması büyük önem taşımaktadır. “Doğu Karadeniz Bölgesinin değişik renk ıskalarından yeşili, içerdiği alphin bitki örtüsü, soğuk ve berrak suları, temiz havası ve sivil mimari örnekleri ile yaz ve kış kullanımına dönük yaylaları mevcuttur” (Var:1990, 151). Bölgenin tarihi ve kültürel özelliğini yansıtan sivil mimari örneklerinin değerlendirilmesi kültürel yapıyı korumada temel unsur olmaktadır. Bölge konakları ve yayla evleri Doğu Karadeniz Bölgesi içinde yer alan Trabzon ilinin konaklama tesisi kapasitesini oluşturmada önemli bir kaynaktır.

2- TRABZON İLİ’NİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Eski çağlardan beri Karadeniz çeşitli uygarlıkların beşiği olmuş; Asya ile Avrupa arasında, değişik uyruklu, farklı mezheplere sahip ve değişik kültürlerden ve dinlerden gelen insanların birbirleriyle kaynaştığı şöhretli bir yol kavşağı konumunu muhafaza etmiştir (KEİ: 1994, 11).

Türkiye coğrafyasının kuzey doğusunda yer alan Doğu Karadeniz Bölgesi oldukça dağınık bir jeolojik yapıya sahip olması sebebi ile ulaşım ve yerleşme açısından zorluklar görülmektedir. Bol yağışlı bir iklimi sahip bölge doğal güzellikler ve ekolojik değerler yönünden zengin bir özellik göstermektedir. Aynı zamanda tarihi ve kültürel bakımdan da yoğun özelliklere sahiptir.

Karadeniz Bölgesi, ekonomik kalkınma yönünden son yıllarda diğer bölgelere göre nisbi olarak geri kalmıştır. Bölgeye yeterli kamu yatırımı yapılmamış ve özel sektörü çekecek teşvik tedbirleri uygulanmamıştır. Karadeniz Bölgesi'nde çok önemli ve çözümü öncelik taşıyan, özel girişimcileri caydıracak altyapı sorunlarının yarattığı engeller vardır. Bu nedenle sanayi, tarım, turizm, ticaret ve diğer sektörler yeterli ölçüde gelişmemiş ve bölge halkı için gerekli istihdam imkanları yaratılamamıştır (KÖK: 1998, 27). Bölgeden göçü hızlandıran istihdam imkanlarının darlığı bölgede yaşayanların da yaşam standardını azaltıcı yönde etki yapmaktadır. Oysa: hizmetler sektörünün önemli bir faaliyet kolu olan turizm yoğun istihdam imkanları yaratmaktadır. Bölgede turizmin geliştirilmesi ise bu önemli soruna da çözüm olacak özelliktedir. Fakat göç olgusuna ve gelir dağılımı bozukluğuna çözüm amacı ile konuyu ele almak uzun dönemde yeni sorunlar yaratacaktır. Böylece, turizm bölgenin doğal dokusu bozulmadan ve belirli planlarla yürütülerek geliştirilmelidir.

Doğu Karadeniz Bölgesindeki ekonomik gelişmişlik düzeyi oldukça yüksek olan Trabzon'da, ulaşım kolaylıkları ve ticari gelişmeler doğrultusunda turizm talebinde de hızlanma görülmüştür.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 110 km. Karadeniz'e sahili olan Trabzon, deniz seviyesinden güneye doğru devam eder (Turizm Rehberi: 1996, 1). 4685 km. yüzölçümüne ve 1995 nüfus sayımına göre 809.720 nüfusa sahiptir (KÖK:1998, 15). Yumuşak bir deniz iklimine sahip Trabzon'da arazinin çok büyük bir bölümünün dağlık ve engebeli olmasından dolayı tarımsal etkinlikler sınırlıdır. Trabzon'da imalat sanayi tarımsal üretime paralel bir yapı göstererek fındık ve çay işletmesine yönelik tesisler yer almaktadır. Ayrıca tekne ve gemi tersaneleri bölge ekonomisi açısından önemli girdiler arasında sayılabilir. Madencilik bakımından

zengin sayılamayan Trabzon ilinde en önemli ekonomik gelişim turizm sektöründe yaşanmaktadır (Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası: 1999, 8-15).

Yayla açısından zengin bir potansiyele sahip Trabzon'un yayla şenliklerinin yöresel eğlenceler arasında önemli bir yeri vardır. Bu şenlikler yerel yönetimler veya küçük komiteler tarafından düzenlenmektedir (Dinçer: 1997, 106).

Festivaller ve şenlikler bir bölgenin önemli turistik çekiciliklerini oluşturmaktadır. Bu turizm ürünlerinin tanıtımının iyi yapılması durumunda ziyaretçi sayılarında önemli oranda artış olacaktır. Bu faaliyetler bir çok gelişmiş ülkelerin turizm gelirlerinde önemli bir pay oluşturmaktadır (Weiler and Hall: 1992, 61). Bu şenliklerin ve festivallerin takvimi Mayıs ayının ilk Pazarı Hıdrellez Bahar Bayramı ile başlar. 28 Şubat Of ilçesinin kurtuluşuna kadar yoğun bir şekilde devam eder. Bu dönem ziyaretçi akınının yaşandığı bir dönemdir.

Ayrıca ilk yerleşmelerin M.Ö. 7 bin yıla kadar uzandığı Trabzon zengin kültürel ve tarihi değerlere sahip bir ilimizdir. Bu sebeple ziyaret edilen önemli sayıda tarihi ve kültürel eserler mevcuttur. Atatürk Köşkü, Sümela Manastırı, Gülbahar Hatun Camii, Ayasofya Müzesi, Fatih Camii, Trabzon Surları, Santa Maria Kilisesi, Kızlar Manastırı, Aya Gorgor, Kaymaklı Manastırı, Vazelon Manastırı, Kuştul Manastırı, St. Anna Kilisesi, Akçaabat Orta Mahalle Kilisesi, St. Savaşçave Kilisesi, camiye çevrilmiş kiliseler, camiler, medreseler, kervansaraylar, bedesten, çeşmeler, köprüler, konaklar, türbeler ve eski Türk evleri ziyaretçilerin yoğun ilgisini çekmektedir. Bu yerlere özellikle turizm acentaları tarafından turlar düzenlenmektedir (Yücel: 1989, 14-75).

Bu turlar Doğu Karadeniz tur programlarının (konaklama dahil) bir parçası olduğu gibi; günübirlik turlarda mevcut olmaktadır. Ayrıca yaylalar ve Uzun Göl

önemli doğal ve ekolojik değerler olarak turistik çekim merkezleridir. Bu merkezlere olan ziyaretlerde yabancı ziyaretçiler önemli payı oluşturmaktadır. Ayrıca dağılan Rusya Federasyonu'ndan gelen ticari amaçlı ziyaretçiler de bölgede hem ticari hem turistik bir yoğunluk yaratmaktadır. Turistik talebi karşılamaya yönelik bir arzın son yıllarda artış gösterdiği bilinmektedir.

Trabzon'da 1997 yılında Turizm Bakanlığından işletme ve yatırım belgeli toplam 29 tesis, 2854 yatak bulunmaktadır (Turizm Bakanlığı:1998a, 89). Trabzon ilindeki işletme belgeli konaklama tesislerindeki yatak sayısını Belediye belgelilerle karşılaştırdığımızda; Trabzon ilinde Belediye belgeli tesislerin 1997 yılında toplam 135 tesise ve 5484 yatak sayısına sahip olduğu görülmektedir (Turizm Bakanlığı: 1998b, 22). Özellikle Bağımsız Devletler Topluluğundan alışveriş amaçlı gelen ziyaretçilerin talebinin ucuz tesislere yönelik olması bu tesislerin bölge ekonomisi üzerindeki önemini vurgulamaktadır.

Turizmin gelişimi ile mevcut üstyapı yatırımlarındaki artış bölge halkına iş ve gelir imkanı sağlayarak hayat standardını arttırıcı etki yapabileceği gibi fiyatlar genel düzeyinde de yükselmelere sebep olacaktır. Bu sebeple büyük ölçekli işletmeler yerine daha küçük ölçekte ve yöre halkının işletmeciliğini gerçekleştirdiği tesisler nitelikli ve niteliksiz işgücüne ve kadın işgücüne de iş imkanı sağlayacaktır. Bu durumda bölge halkının ve doğal çevrenin karakteristik özelliğini yansıtan yapıların ve alanların değerlendirilme imkanı doğacaktır. Turizmde çeşitliliği ve turizmden beklenen faydanın sürekliliğini sağlamak mümkün olacaktır.

Ozon tabakasının delinmesiyle başlayan güneşin olumsuz etkileri, kirlenen denizler, batı ve güney sahillerinde tahrip olan doğa ve onun bir parçasını oluşturan ormanların yerini alan yapılaşma, turizm sektörünü yeni arayışlara

yöneltmektedir. Bu arayışlar ülkemizde potansiyel kaynaklarımızdan birisini oluşturan yaylaları ve yayla turizmini gündeme getirmektedir (Öçer, Yaman: 1999, 16). Trabzon ve çevresinde turistik değerlere sahip oldukça fazla yayla vardır. Bölge halkının yaz aylarında yüksek kesimlerdeki yaylalara göç etme gelenekleri yüzyıllardır devam etmiştir. Bu geleneksel özellik turistik amaçlı yerli ve yabancı turistlerin yoğun ilgisini çekmektedir. Bu talep doğrultusunda oluşturulan yayla-kent projeleri doğal yapının bozulmadan korunmasını sağlamaktadır. Ayrıca doğal yapıyı bozmadan turistik arz yaratmaktadır.

Yöresel ve otantik özellikler taşıyan eski kent ve köy yerleşimleri ile eski konakların turizm amacıyla kullanılması ve bu şekilde tarihi ve kültürel mirasın korunması sürdürülebilir turizm politikalarının amacıdır. Sürekli ve artan bir talep ancak yaşanır ve arzulanır çevrede mümkündür.

3. TRABZON İLİNİN KONUT BİÇİMİ

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kendine özgü konut yapısı ve mimari özellikleri mevcuttur. Kıyı bölgesi ve iç bölgelerdeki mimari yapıda farklılıklarda mevcuttur. Bu mimari Trabzon ve yakın yöresinde antresiz dışarıdan doğrudan ortak mekana (aşamaya) girilen ve bu alandan da doğrudan yatak odalarına geçilen dağılım değeri yüksek, aşamalı simetrik bir tip şeklinde ortaya çıkmaktadır (Gür: 2000, 128).

“Pontus Rum İmparatorluğuna başkentlik yapmış Trabzon ve ona bağlı Lazistan Sancağı konutlarının görkemliliği sahilde Tirebolu'dan batıya gidildikçe azalmakta ve tipolojide önemli değişimler saptanmaktadır” (Gür: 2000, 127).

Trabzon ve çevresinde ahşap yapılarla birlikte, Trabzon'da taş yapı örnekleri de mevcuttur. Yokuşlar üzerinde oluşturulmuş eski yapılar geniş

merdivenli, bahçeli ve katlı yapılardır. Oda sayıları fazlaca olan bu evlerde aile üyelerinin kalabalık olarak yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu evlerde yatak odaları evde yaşayanların sayılarına göre belirlenmiş ve geniş tutulmuştur. Bölgenin çok yağış alması ve çok rutubetli olması sebebiyle binaların çabuk yıprandıkları bilinmektedir. Bu sebeple binaların yapımında kullanılan malzemelerin çok kaliteli olmasına özen gösterildiği halde yıpranma hızlı olmaktadır. Tarihi ve kültürel önemi olan bu yapıların korunması maliyetin yüksekliğine rağmen öncelikle gerçekleştirilmelidir. Bölge halkının ekonomik bakımdan zayıf oluşunu göz önüne aldığımızda koruma konusunda fazlaca bir ümit görülmemektedir. Bu sebeple yapılara bir işlev kazandırılarak koruma konusu ele alınmalıdır. Bölgenin turistik çekiciliklerinin yoğun olması sebebiyle bu tarihi mirasımız olan yapıların turistik işletme olarak değerlendirilmesi hem korumanın gerçekleştirilmesini sağlayacak, hem de ekonomik bakımdan zayıf bölge halkına bir gelir imkanı yaratacaktır. Böylece bölgede ekonomik hayat canlanacak ve hayat standardı yükselecektir. Bu durum yüksek oranlı seyreden işsizliğin gerilemesine ve bölgeden göçün azalmasına sebep olacaktır. Aynı zamanda çok önemli bir konu olan turizmin bölgenin tarihi ve doğal dokusunu bozmadan gelişimi de sağlanacaktır.

4. YÖNTEM

Proje çalışması olarak yürütülen araştırma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Birinci aşama sivil mimari örneklerde ikamet edenleri, ikinci aşaması ise bölgeyi ziyaret eden yerli ve yabancı turistleri kapsamaktadır.

Birinci aşamada Trabzon ili sınırındaki sivil mimari örneklerinde ikamet edenlere 15 sorudan oluşan anket çalışması uygulanmıştır. Trabzon il sınırlarında Kültür Bakanlığı'nca tescil edilen cami, han, hamam, çeşme, konut ve resmi bina

sayısı 650 adet olarak belirtilmiş ve bunun da 418 adedinin tescilli sivil mimari örnekleri olduğu tespit edilmiştir. Bunların içinde konsolosluk binası da sayıya dahildir. Trabzon Kültür Müdürlüğü ve Trabzon Belediyesiyle bu konudaki görüşmelerde bu yapılardan bir çoğunun oturulamayacak durumda olduğu ve sayılarının ise tam olarak tespitinin yapılmadığı belirtilmiştir. İkamet edilen yapılarda ise, hane halkının çoğunun başka yerlerden gelen göçerler olduğu ve ankete katılmayı şiddetle reddettiği görülmüştür. Ayrıca bu evlerin olduğu mahallerde oturanların anket çalışmasına dahi karşı çıktığı belirlenmiştir. Bu sebeple anket çalışmasına dahil olan ev sayısı 33 adet olarak sınırlandırılmıştır. Trabzon şehir merkezinde kayıtlı bu evlerden bazılarının işyeri olarak kullanıldığı, bazılarının da sadece özelliklerinin bozularak yeni yapılara dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu sebeple anket çalışması yerli halkın elinde bulunan evlerde gerçekleştirilmiştir. Bu durumda ise, evlerin yoğun olarak bulunan yerlerde anket çalışması uygulanabilmiştir. Trabzon ilinde Kültür Müdürlüğünden alınan bilgilere göre; restore edilen bina sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte, Kültür Bakanlığı'nın izni ile iki bina restore edilmiştir. Bunlar Konak (Atatürk Evi) ve Koruma Kurulu Binasıdır. Ayrıca Trabzon Belediyesi Ortahisar'da dört binayı restore etmiştir. Bunlarda belediye ve spor kulübü binaları olarak kullanılmaktadır. Trabzon ilinde yaptığımız inceleme gezisinde bizim tespit ettiğimiz 3 adet vakıf binası olarak restore edilmiş yapı da bulunmaktadır. Fakat bunların düzenli ve kayıtlı bilgileri mevcut olmadığından bu konuda net bilgilere ulaşamamıştır. Bu sebeple her geçen gün çeşitli nedenlerle yok olan binalar içinde ulaşılan yapılar az sayıda kalmaktadır.

Tescilli sivil mimari örneklerinin sayılarının çokluğuna rağmen, çoğunun hızla yok olmuş olması çalışmada kullanılan örnek sayısını azaltmaktadır. Ankete katılan sivil mimari örneklerinde oturan 33 katılımcının tamamı ankete katılarak tüm soruları cevaplamış ve anketin tamamının geri dönüşü sağlanmıştır.

Anketin ikinci aşamasını da Trabzon iline gelen yerli ve yabancı turistlere yönelik hazırlanan 15 sorudan oluşan anket çalışması oluşturmaktadır. Trabzon il sınırlarındaki toplam 249 yerli ve yabancı turiste uygulanan anket çalışması 01 Şubat 2000 – 15 Ağustos 2000 tarihlerini kapsamaktadır. Anket formları Trabzon Turizm Danışma Müdürlüğü'ne bağlı bürolara başvuran turistler tarafından doldurulmuştur. Ayrıca Trabzon ve yaylalarında doldurulan anket çalışmasına Trabzon ilindeki otellerden yardım alınamamıştır. Anket çalışmasında 249 katılımcının 120 adedinin yerli turist 129 katılımcının da yabancı turist olduğu tespit edilmiştir. Anket formları değerlendirilirken, katılımcıların ek olarak verdikleri bilgilerde değerlendirilmeye alınmıştır. Ayrıca alış veriş amaçlı Bağımsız Devletler Topluluğundan (B.D.T.) gelen turistlerinde bölgede anket çalışmasına katılmalarında sorun yaşandığı belirlenmiştir. B.D.T.'den gelen turistlere yardımcı olan firmalardan yararlanılarak bu konuda önemli oranda katılım sağlanmıştır. Anket uygulanan turist sayısı, milliyetlerine göre bölgeye gelen turist sayısına oranlamaya çalışılmasına rağmen bu turist gruplarına ulaşamamıştır. Ancak sonuçların incelenmesiyle görüleceği gibi yerli turistler, B.D.T.'den gelen turistler ve diğer ülke vatandaşları sırayla yer almaktadır.

Araştırmanın birinci aşaması olan sivil mimari örneklerinde ikamet edenlere yapılan anket çalışmaları yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. İkinci aşamada ise hazırlanan anket formları Trabzon Turizm Danışma Müdürlüğü

Bürolarına, otellere ve yaylalara dağıtılarak geri dönüşü beklenmiştir. Her iki aşamanın sonucunda elde edilen bilgiler SPS programında bilgisayarda değerlendirilerek sonuca ulaşılmıştır.

5. BULGULAR

Araştırma iki aşamalı olarak gerçekleştirildiğinden elde edilen bulguları da iki ayrı alt başlık halinde incelemek gerekmektedir. Bu sebeple izleyen bölümlerde değerlendirme bu şekilde yer almaktadır.

5.1 TRABZON İLİNDE BULUNAN SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERDE YAŞAYANLARA UYGULANAN ANKETTEN ELDE EDİLEN BULGULAR

Araştırmamıza konu olan Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Trabzon il sınırlarındaki otuz üç sivil mimari örneği üzerinde yapılan anket çalışmasında elde edilen bulgular aşağıdaki maddeler halinde sıralanmaktadır.

- Anketi cevaplayanların %45.5'ini kadınlar, %54.5'ini ise erkekler oluşturmaktadır.
- Ankete katılanların %87.9'u 22-55+ yaş grubunu oluşturmaktadır. Söz konusu bu grup, özellikle anketin sonlarında çalışmanın temel amacına yönelik sorulan sorulara daha bağımsız ve kesin cevaplar verebilen bir grubu oluşturmaktadır. %12'lik kalan bölüm ise 15-21 arası yaş grubunu oluşturmaktadır. Bu grubun henüz öğrenci veya tek başına karar alabilecek bir grup olmadığı söylenebilir.
- Anketi cevaplayanların aile içindeki konumlarına bakıldığında, bunların %30.3'lük eşit oranların aile reisleri, eş durumunda olanları ve ailenin çocuklarını oluşturmaktadır. Başka bir deyişle alınan cevaplarda bu anlamda tam bir eşitlik görülmekte ve bu da ailelerin bir bütün olarak ortak kararlarını meydana getirmektedir.

- Ankete katılanların %45.5'i yılda bir kez, %24.5'i yılda iki kez, %9.1'i ise üç veya daha fazla sıklıkta seyahat etmektedir ve %79.1'inin yılda en az bir kez tatil yaptığı görülmektedir. Bu sonuç tatil yapabilen insanların turizm olayına olan yaklaşımlarını olumlu yönde etkilemesi açısından önem kazanmaktadır.
- Ankete katılanların %53.5'i 7-12+ aile bireyinin aynı evi paylaştığını ortaya koymaktadır. Bu da bu evlerde oturan ailelerin sosyo-ekonomik yapısının en temel göstergesidir.
- Anket uygulanan evlerin %73.7'si 7-13+ oda sayısına sahip bulunmaktadır. Bu sayı söz konusu evlerin turizm sektörüne açılmasında önemli bir avantaj ve potansiyeli ortaya koymaktadır.
- Anket uygulanan evlerde oturma sürelerinin 31-50 yıllık bir dönemi kapsadığı belirlenmiştir. Bununda oldukça uzun bir dönem olması sebebiyle ev sahiplerinin evlerine bağlılıklarının oldukça yoğun olduğu ifade edilebilir.
- Ankete katılan evlerde oturan kişilerin %42.4'üne mülkiyet miras yoluyla intikal ettiği gibi, %15.2'sinin evlerde hissedar olduğu belirlenmiştir. Bu durum evlerin ailenin büyüklerinden kaldığını ve evlerin yaşının göstergesi olmaktadır. Ayrıca %27.3'ünde sonradan satın aldığı da tespit edilmiştir. Bu sonuca göre miras yoluyla mülkiyetin geçtiği yeni ev sahipleriyle, sonradan satın alanların %69.7'lik bir orana ulaştığı ve evlerin üzerinde tasarruf yetkisi olanların önemli bir payı oluşturduğu ifade edilebilir.
- Ankete katılan ve eski evlerde oturan sakinlerin önemli bir payı olan %30.3'ünün işsiz olduğu, %21.22'sinin diğer başlığı altında öğrenci ve ev hanımlarından oluştuğu belirlenmiştir. Ev hanımlarının da ücret karşılığı bir işte çalışmayan grubun içinde

olması durumunda işsizlerin oranının daha da artacağı görülür. Bu ise önemli bir miktarın iş beklentisi ve ihtiyacında olduğunu göstermektedir.

- Ankete cevap verenlerin %87.9'u turizmin bölgelerinde geliştirilmesinden yana görülmektedir.

- Ankete katılanların %42.7'si ekonomik olarak hayat standartlarını yükselteceği, %30.3'ü bölgenin tanıtımını sağlayacağı düşüncesiyle turizmin bölgede geliştirilmesini faydalı bulmaktadır. Bu çalışmada %12.1'lik grup ise kültürel gelişimi sağlayacağı görüşüyle turizmin bölgede gelişimini faydalı bulmaktadır.

- Ankete katılıp turizmin gelişimini faydalı bulmayanların %12.1'lik dilimi küçük bir oranı oluşturmaktadır ve bunların tamamı ahlaki nedenleri ileri sürmektedir. 12. soruyla turizmin geliştirilmesini faydalı bulanlar bu soruya cevap vermeyerek %87.9'luk kısmı oluşturmaktadır.

- Ankete cevaplayanların %51.5'ini evlerini turistik tesise dönüştürmeye karşı, %48.5'i de evlerinin turistik tesis yapılmasına sıcak bakmaktadır. Turizmin gelişimini faydalı bulan %87.9 oranında bir grup olmasına rağmen kendi kullarımlarında olan evlerini turistik işletme haline dönüştürmeleri ile ilgili bir soruya %51.5'inin karşı olduğu görülmektedir.

- Evlerini turistik tesis yaptırmayı düşünmeyenlerin %5.8'lik dilimi kendi işi ve zamanı olmadığını, %11.6'sı sermayesi olmadığını, %64.7'si aile yapısının turistik faaliyetlerle uğraşmaya uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bu soruya cevap vermeyenler ayrıca kendi içinde değerlendirilmiştir.

- Ankete katılanların %6.2'si bilgi noksanlığı, %31.2'si teşvik beklentisi içinde olduklarını, %12.5'i başka bir işte çalıştıklarını, %50'si sermaye yetersizliğini engel olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu durumda ekonomik bakımdan yetersiz kişilerin elinde olan tarihi ve kültürel değeri olan bu yapıların turistik işletme şekline

dönüştürülmesinde maddi yetersizlikler büyük engel olmaktadır. Ayrıca bu yapıların yıllık bakım ve onarımlarının da sağlıklı bir şekilde yapılabileceği söylenemez. Çünkü maddi sorunlar korumanın gerçekleştirilmesi içinde önemli olmaktadır. Bu soruda bir önceki soru gibi cevapsızların ayrıca kendi içinde değerlendirilmesi yapılmıştır.

5.2 TRABZON İLİNDE SEYAHAT EDEN TURİSTLERE UYGULANAN ANKET ÇALIŞMASINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Trabzon il sınırlarında seyahat eden turistlere yönelik olarak gerçekleştirilen anket çalışması sonuçlarına göre, toplam 249 yerli ve yabancı turiste uygulanan ankette ankete katılanların yaş grupları itibarıyla dağılımına baktığımızda 40-54 yaş grubunda turistlerin ağırlıklı payı olduğu görülmektedir.

- Ankete katılan yerli ve yabancı turistlerin %41.4'ü nün ücretli bir işte çalıştığı, orta ve ortanın biraz üzerinde bir gelire sahip olduğu tespit edilmiştir.

-Ankete katılanların seyahate hangi ülkeden katıldıklarını veya milliyetlerini tespit etmek amacıyla sorulan soruya alınan cevaplar aşağıda belirtmeye çalışılmıştır. Buna göre yerli turistlerin yarıya yakın bir oranı oluşturduğu görülmektedir. Daha sonra çoğunluğunu alış veriş amaçlı seyahatler ile Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan gelen turistlerin oluşturduğu belirlenmiştir. Bunu diğer ülkelerden gelen değişik milliyetlerdeki ziyaretçiler izlemektedir. Cevapsız olarak ifade edilen grup ise anket formlarından tespit edildiğine göre, yurt dışında çalışan vatandaşlarımızdan oluşmaktadır. Fakat bu grup bu soruya cevap vermeyerek Türk vatandaşı olduğunu belirtmiştir.

-Ankette ülkeye giriş yaptığınız sınır kapısını belirtiniz şeklindeki soruya ankete katılan 249 ziyaretçiden 120 tane yerli turist Türk vatandaşı olduğunu, sınır

kapılarından katılmadığını belirterek ankete katılmışlardır. Ankete katılanların tamamının cevapladığı bu soruya en fazla İstanbul'dan giriş yapıldığı tespit edilmiştir. Diğer şıkkına cevap veren grubun içindeki 133 ziyaretçinin de Adana, Hatay, Antalya ve İzmir'den giriş yaptığı belirlenmiştir. Sarp sınır kapısının da yoğun ziyaretçi girişlerini sağladığı görülmektedir. Özellikle, bu sınır kapısını B.D.T.' den gelen ziyaretçilerin tercih ettiği bilinmektedir.

-Ankete katılanların Karayolu'nu tercih ettiği ve Havayolu'nun da önemli bir oranı oluşturduğu belirlenmiştir. Buna karşın Denizyolu ulaşımının çok yetersiz kaldığı görülmektedir. Oysa Karadeniz şehirlerinin gelişmiş önemli limanları mevcuttur. Fakat iklimsel etkiler ve bunun sonucunda deniz ulaşımında zorluk yaşanması bu durumu cazip kılmamaktadır.

-Ankete katılanların seyahate katılma şekillerini genellikle bireysel katılımlar oluşturmaktadır. Burada, B.D.T.' den alışveriş amaçlı gelenlerle, yerli turistlerin önemli bir ağırlığı olmaktadır.

-Konaklamalardaki ortalama kalış süresinin 1-5 gün olarak ağırlıklı payı olduğu görülmektedir. Fakat daha uzun süreli 6-10 ortalama kalış süreli konaklamaların yine alışveriş amaçlı turistlerce gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

-Ankete katılanların seyahatleri sırasında tercih ettikleri konaklama tesisini belirtmeleri ile ilgili soruya en fazla 3 yıldızlı otel ve pansiyon şeklinde konaklama cevabı alınmıştır. Bölgede 3 yıldızlı otellerin ve pansiyonların yaygın olması bu konuda etkili olmaktadır.

-Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yönelik seyahatin ankete katılanlarca doğrudan Trabzon ilinden başladığı tespit edilmiştir. Anket formlarındaki özel notlardan, özellikle Ordu ilinden başlayarak Trabzon'a gelenlerin paket program çerçevesinde

seyahat ettikleri belirlenmiştir. Diğerleri olarak ifade edilen grubunda Bolu, Samsun, Zonguldak ve Sinop'tan seyahate başladıkları incelemelerde görülmektedir.

-Ankete katılan yerli ve yabancı turistlerin bölgede tercih ettikleri turizm çeşidini tespiti yönelik bir soruya alınan cevaplarda yayla turizmi ve kültür turizmi cevabı oldukça fazla bir oranı oluşturmaktadır. Her iki turizm çeşidini tercih edenlerin toplam oranı %73.1 gibi önemli bir miktara ulaştığı görülmektedir. Bu ise yaylaların konaklamalarda da yoğun olarak tercih edildiğini göstermektedir. Yaylalardaki pansiyonlarda konaklamayı tercih edenlerin büyük çoğunluğunu kültür turistlerinin oluşturduğu belirlenmiştir.

-Ankete katılanların seyahatleri sırasındaki şikayetlerinin sorulduğu soruya, %20.9'luk dilim şikayetin olmadığını belirtmiştir. Bunu ulaşım zorlukları ve kaliteli ve temiz konaklama tesislerinin yetersizliği cevapları izlemektedir. Bunun dışında da önemli bir şikayetin olmadığı görülmektedir.

-Ankete katılanların %66.3'ü, bölgede satın aldıkları hizmetlere ödedikleri ücretleri normal bulduklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcılar, seyahatleri sırasında en yüksek ücret ödedikleri hizmet çeşidi olarak konaklamayı belirtmişlerdir. Soruya cevap vermeyenler ise genellikle tur programı çerçevesinde seyahate katılmışlar ve ücretlerini paket program çerçevesinde peşin olarak ödemişlerdir.

-Ankete katılan yerli ve yabancı turistlerin bölge halkı üzerindeki değerlendirmesinde, %51.8 oranında bölge halkının misafirperver olduğu ifade edilmiştir. Geleneklerine bağlı olduğunu, geleneksel ama modern görüşlü olduğunu ifade edenlerin de önemli oranda olduğu görülmektedir.

-Ankete katılanların bölgede turizmin geliştirilmesi ile ilgili görüşlerinde eski yapıların korunmasının ağırlıklı bir payı olduğu görülmektedir. Bunu eski yapılardan oluşturulmuş konaklama tesisleri cevabı izlemektedir. Ayrıca ziyaretçiler çok beğendikleri bölgenin tüm özelliklerinin ön plana çıkarılarak tanıtımının yapılmasını istemektedirler. Bu durumda bölge özelliklerini taşıyan sivil mimari örneklerinin turizm amaçlı kullanımının önemi vurgulanmaktadır.

6. SONUÇ

Ekonomik ve sosyal yönden kalkınmanın sağlanmasında, ülkenin tüm kaynaklarının en verimli şekilde kullanılması esastır. Bu amaçla Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Trabzon ilinde gerçekleştirdiğimiz çalışma sivil mimari örneklerde oturan yerli halk ve bölgeye gelen ziyaretçilere yöneliktir.

Sivil mimari örneklerinde ikamet eden bölge halkına yönelik anket sonuçlarına göre, genellikle miras yoluyla el değiştiren bu evlerde kiracıların düşük oranda olduğu görülmüştür. Miras yoluyla mülkiyeti ele geçirenlerin satış yoluyla devir yaptıkları tespit edilmiştir. Fakat mirasçılar tarafından kullanılan bu yapılar, başka mirasçıların da olması ve ekonomik bakımdan yetersizlikler gibi sebeplerle oldukça bakımsız bir durumdadır.

Özellikle 31-50 yıl ve 50 + yıl gibi uzun süreli ikamet olması, bu evlerin harap durumda bulunmasının başlıca sebebi sayılabilir. Çünkü yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı uzun süreli ikamet sırasında yapılar ihmal edilmiş ve yıpranan bölümlerin geçici çözümlerle düzeltilmesi yoluna gidilmiştir. Anket çalışmasına katılanların aile reisi, eş, çocuklardan biri olmak üzere eşit dağılım göstermesi ve anketi cevaplayanların oluşturduğu grubun genellikle bağımsız karar verebilecek

konumda olan 31-45 yaş grubunu oluşturması anket sonuçlarının ailenin ortak kararları olabilecek özellikte olduğunu göstermektedir.

Ekonomik bakımdan yetersizlik sonucu ihmal edilen bu yapılarda oturan katılımcılardan işsizlerin ağırlıklı olarak daha fazla bir orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılanların %87.9'unun turizmin bölgede gelişimini faydalı bulduğu belirtilmiştir. Turizmin geliştirilmesini faydalı bulanlar ise hayat standardının yükseleceğini ve bölge tanıtımının sağlanması ile bölgedeki ekonomik gelişmeye de etki edeceği görüşünü ifade etmişlerdir. Turizmin gelişiminin faydalarının tespit edilmesi amacıyla sorulan soruya cevap vermeyen küçük bir grup ise turizmin bölgelerinde ahlaki bozulmaya sebep olacağını belirtmişlerdir.

Bölge halkının her ne amaçla olursa olsun yoğun şekilde seyahate katıldığını belirtebiliriz. Birkaç yılda bir ve son üç yıldır seyahate katılmayanların küçük bir oranı oluşturduğu görülmektedir. Seyahat etme sıklığı yüksek olan ankete katılan bölge halkının turizme bakış aıllarının da olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Sivil mimari örneklerinde ikamet eden katılımcılar, 31-50 ve 50 + yıl gibi uzun bir dönemden beri oturdukları evlerini turistik tesis haline dönüştürmeyi olumlu karşıladıklarını ifade etmektedirler. Fakat bu konuda olumsuz görüş bildiren katılımcılar ise aile yapılarının turistik tesis işletmeye uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Genellikle tutucu ve geleneksel aile yapısı olan bölge halkının turistik işletme faaliyetine olumlu bakmadıkları tespit edilmiştir. Anket formlarından yapılan incelemelerde işsiz olan kişilerin dahi turistik faaliyetlerle ilgili bir işte

alışmalarında aile yapılarının olumsuz etken olduğu görülmektedir. İkamet ettiği evini turistik işletmeye dönüştürmeyi olumlu bulanların yatırım yapmasını caydıran faktör ise sermaye yetersizliğidir ve bu kişiler teşvik beklentisi içindedirler. Sermaye yetersizliği olan grubun teşvik beklentisi içinde olması olağan bir durumdur.

Çalışmanın ikinci aşaması ise, 5 dilde hazırlanarak bölgeyi ziyaret eden turistlere yönelik anket çalışmasından oluşmaktadır.

Ankete katılan turistlerin ağırlıklı olarak 40-54 yaş grubunda ve kendi içinde çalışanlar olduğu görülmektedir. Ziyaret eden turistlerin milliyetlerine göre dağılımına baktığımızda, yerli turistlerin yarıya yakın bir oranı oluşturduğu görülmektedir. Trabzon İl Müdürlüğü verilerine göre; 1999 yılı Aralık ayı itibariyle Trabzon'u ziyaret eden turistlerin milliyetlerine göre dağılımına baktığımızda; Yerli: 300.969, Batılı: 84.328, B.D.T.: 39.219, Toplam: 424.516 kişidir. Yerli turistlerin payının yüksek olduğu görülmektedir. Bu miktara başka illerde oturan ve bölgedeki ailesini ve yakınlarını ziyaret edenler de dahildir. Ayrıca yurt dışındaki Türk vatandaşlarının memleketlerini ziyaret amacıyla yaptığı seyahatler de dahildir. Bunun yanında sadece turistik amaçlı olarak yerli turistlerin de son yıllarda bölgeye artan oranlarda yoğun ziyaretleri mevcuttur.

İle yönelik ziyaretlerin öncesinde, ülkeye giriş yapılan Sarp sınır kapısının daha çok kullanıldığı görülmektedir. Özellikle B.D.T.' den gelen ziyaretçilerin tercih ettiği Sarp sınır kapısı karayolu ulaşımının daha fazla tercih edilmesine sebep olmaktadır. 120 adet yerli turistin bölgeye ziyaretleri karayolu ile gerçekleşmiştir.

Buna göre bölgeye yönelik ulaşımda karayolunun önemli oranda tercih edildiği tespit edilmiştir. Bireysel ziyaretlerin yoğun olarak gerçekleşmesinde

akraba ziyaretlerinin ve alış veriş amaçlı seyahatlerin önemli payı olmaktadır. Turistik amaçlı ziyaretleri kapsayan paket turların ve grup seyahatlerinin ağırlıklı payı bölgenin turistik özelliğinin önemini vurgulamaktadır. 1-5 günlük ortalama kalış süresinin daha fazla tercih edilmesi ve 5-10 günlük konaklamaların bunu izlemesi bölgeye yönelik uzun süreli konaklamaların gerçekleştiğini göstermektedir. Konaklamalarda tercih edilen konaklama tesisinin 3 yıldızlı otellere ve pansiyonlara yönelik olduğu görülmektedir.

Trabzon'daki konaklama tesisleri içinde 3 yıldızlı tesislerin sayı olarak daha fazla olduğu gözlenmektedir. Aynı zamanda belediye belgeli konaklama tesisleri ve pansiyonlar da önemli oranda yatak kapasitesi yaratmaktadır. Özellikle alış veriş amacıyla B.D.T. ' den gelen turistler seyahatin maliyetinin daha ucuz olması için bu tür ucuz konaklama tesislerini tercih etmektedirler. Yayla turizmi ve kültür turizmi amaçlı turizm çeşidinin yoğun olarak tercih edildiği seyahate genellikle Trabzon ilinden başlanılmaktadır.

Seyahate katılan önemli oranda ziyaretçiler seyahatleri sırasında hiçbir şikayetleri olmadığını belirtirken, ulaşım zorluğunun önemli bir sorun olduğunu belirten küçük bir grup da görülmektedir. Jeolojik yapı nedeniyle ulaşım da yaşanan zorluklar ziyaretler sırasındaki şikayetlerin önemli kısmını oluşturmaktadır. Kaliteli konaklama tesisi yetersizliği şikayetler arasında üçüncü sırayı almaktadır. Ankete katılan turistler satın aldıkları hizmetlere ödedikleri ücretlerin normal olduğunu belirtmelerine karşın, konaklama için ödenen ücretin yüksek olduğu ifade etmişlerdir. Bu soruya cevap vermeyen tur programı içinde seyahat edenler ücretlerini paket program çerçevesinde hizmetlerin tamamını

kapsayacak şekilde ödediklerinden bilgileri olmadığını ifade ederek cevaplamamışlardır.

Ankete katılanların bölge halkı hakkındaki değerlendirmelerinde, misafirperver özellikleri önemle vurgulanmaktadır. Geleneklerine bağlı özellikleri de bu değerlendirmede ifade edilen diğer bir unsurdur. Genellikle olumlu görüşlere sahip ve çok beğendiğini belirten katılımcıların bölgede turizmin geliştirilmesi için önerilen görüşleri ise tarihi ve kültürel dokunun korunmasına yönelik olmaktadır.

Tarihi ve kültürel önemi olan eski yapılardan turistik tesisler oluşturulması, eski yapıların korunması ve bölgenin tüm turistik özelliklerinin tanıtımının yapılmasının önemi vurgulanmaktadır. Doğal çevre ve kültürel özellikleri keşfedilmiş Doğu Karadeniz Bölgesi'nin tanıtılması ve özelliklerinin korunmasını amaçlayan tanıtım ve etkinliklere ağırlık verilerek yöresel ve otantik özellikler taşıyan eski yerleşmelerin ve sivil mimari örneklerinin turizm amaçlı kullanımının sağlanarak bu yapıların korunması temel hedef olmalıdır. Bu yapılara belirli bir işlev kazandırılması korumada sürekliliği sağlayacaktır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sadece tek tek yapıların korunması kültürel dokuyu korumada yeterli olmamaktadır. Bütün halinde koruma nostaljik ortamlar yaratacak ve turizmin gelişmesine yardımcı olacaktır. Betonlaşmanın daha yeni başladığı son yıllarda bölgede doğal dokunun bozulmaması için bu durum bir zorunluluktur.

Dünyada çeşitli örnekleri olan bu durum, doğal ve kültürel dokuyu koruyarak turizmin gelişmesinin sağlanmasına ve bu doğrultuda yeni iş alanlarının oluşmasına sebep olacaktır. Aynı zamanda, turizm talebi doğrultusunda turistik tesisler de sayı bakımından artacaktır. Bu durum sürdürülebilir turizm

politikalarının temel hedefi olmaktadır. Bu nedenle turizm de olumlu gelişim gösterecektir.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan ve özellikle gelişmişlik düzeyi daha yüksek olan Trabzon ilinde son yıllarda artan turizm talebine cevap verecek beton olarak inşa edilen 5 ve 4 yıldızlı konaklama tesisleri yerine, bölge dokusunu yansıtan turistik yapılara ağırlık verilmelidir. Ayrıca yaylarda oluşturulan tesisler de bölge karakterini yansıtmalı ve turistik hizmet sunan yan hizmet birimlerinin kurulması gerekmektedir. Beton yapılaşmanın fiziksel bozulma yanında önemli bir çevre kirliliği yaratacağı kesindir. Bu durum ise, uzun dönemde turistik gelişmeye de zarar verecektir. Oysa bölgede fazlasıyla mevcut olan ve aynı zamanda hızla harap durumdan yok olmaya doğru giden sivil mimari örneklerinin bir bütün olarak korunması ve bir fonksiyon kazandırılması ekonomik bir kazanç sağlamaya sebep olacaktır. Konaklama tesisi şekline dönüştürülmesi yanında, eski tarihi yapıların; konser-sinema ve tiyatro için küçük salonlar, banka şubeleri, P.T.T. binası, sağlık hizmeti ve alış veriş imkanı sunan birimler, turizm danışma büroları, seyahat acentası, bölgesel yemekler sunan lokantalar, kahvehaneler ve müzeler gibi birimler haline getirilmesi, kültürel mirasın bir bütün halinde korunmasını da sağlayabilecektir. Özellikle bu yapılara belli fonksiyonlar kazandırılması kültürel değerlerin sürekli korunmasına da sebep olacaktır. Ayrıca bölge halkının ekonomik bakımdan yaşadığı darboğazın giderilmesinde de yardımcı olacaktır. Bölge halkının özellikle tutucu ve geleneksel bir yapı sergilemesi sebebiyle, turistik faaliyetlere girmekten çekinmesi durumuna bir çözüm olabilecektir.

Konaklama işletmeciliğine ahlaki yapılarının uygun olmadığını belirten bölge halkı diğer yardımcı hizmet birimleri sayesinde sürekli birer iş kazanacaktır. Alış

veriş dükkanları, yiyecek-içecek işletmeciliği ile uğraşanlara ek gelir kaynağı yaratılacağı gibi, oluşan talep karşısında söz konusu yatırımlar da artacaktır. Aynı zamanda turistlerin kaliteli konaklama tesisi yetersizliğinden şikayet etmeleri dikkate alındığında, yeni tesis ve yan hizmet birimleri ile rekabet ortamı yaratılarak bu konuda da gelişim sağlanacaktır.

Ayrıca, talep doğrultusunda oluşturulan kamu hizmet birimlerine personel ihtiyacı oluşacağından yeni iş alanları açılacaktır. Bu çok yönlü etkiler ekonomik kazanç sağlamada önemli olmaktadır. Bu sebeple bölgede turizmin geliştirilmesi planlamaları bölgenin sosyo-kültürel yapısına, doğal ve fiziksel özelliklerine uygun yapılmalıdır. Bu durum doğal çevrenin bozulmasını önleyeceği gibi yeni yerleşim ve konaklama tesisi yatırımları ile doğacak kaynak israfını da önleyecektir.

Son yıllarda bölgeye yönelik turizm talebindeki artışın yeni üst yapı yatırımlarını da artma yönünde etkilediği görülmektedir. Bu sebeple talebin özellikleri ve tercihleriyle bölgenin özellikleri bütün olarak değerlendirilmeli ve yatırımlar bu doğrultuda yönlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Dinçer Mithat Zeki, (1997), **Trabzon İlinin Ekonomik Gelişmesi**, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Seminer, Trabzon.
- Gür Şengül Öymen, (2000), **Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü**, Yem Yayınları, İstanbul.
- Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ), (1994), **Mevcut Durum ve Gelecek**, KEİ Uluslararası Daimi Sekreteryası, İstanbul.

- Karadeniz'in Özelliklerini Koruma Kulübü Derneği (KÖK), (1998), **1.Karadeniz Kalkınma Kurultayı, Bakanlıkların ve Bağlı Kuruluşların Kurultaya Katkıları**, 17-18 Mayıs 1998- Samsun, TBMM, Basımevi, Ankara.
- Korça, Perver, (1993), "Turizm ve Çevre Ders Notu," (İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Mart 1993, İstanbul).
- Ölçer, Abdullah; Yaman, Zafer, (1999), "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Turizm Pazarlama Faaliyetlerine Bir Yaklaşım," **Pazarlama Dünyası**, Yıl:13, Sayı:78, Kasım-Aralık 1999, Dünya Yayıncılık, İstanbul.
- Trabzon Turizm Rehberi, (1996).
- Turizm Bakanlığı, (1998a), **Belgeli Turizm İşletmeleri İstatistik Yıllığı 1997**, İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Turizm Bakanlığı, (1998b), **Belediye Belgeli Konaklama İstatistikleri Bülteni 1997**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Var, Mustafa, (1990), "Doğu Karadeniz Yaylalarının Turistik Rekreasyonel Yönden Değerlendirilmesi," **Turizm Yıllığı 1988-1999**, Ekim 1990, Ankara.
- Vellas, François & Lionel, Becherel, (1995), **International Tourism An Economic Perspective**, Macmillan Press Ltd., London.
- Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası, (1999), "Yerel Ekonomik Gelişme Programı: Program Kapsamında Trabzon'a Yönelik Olarak Hazırlanan 9 Proje," **Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Yayını**, İber Matbaacılık, Trabzon.
- Yücel, Erdem, (1989), **Trabzon and Sumela**, Net Turistik Yayınlar A.Ş., İstanbul.
- Weiler, Betty ; Hall, Michael, Colin, (1992), **Special Interest Tourism**, Belhaven Press,London.